

BEGONYA PALAU

LES APARICIONS DE JESÚS RESSUSCITAT
A LES DONES (Mt 28,8-10)
I ALS ONZE (Mt 28,16-20)
COM A TEXTOS COMPLEMENTARIS

FACULTAT DE TEOLOGIA DE CATALUNYA

Dedicatòria:

A Lourdes Campi i Sirvent i a Francesc Casanovas i Martí (traspassat el 15 de juliol del 2002), fundadors del Seminari del Poble de Déu. Crec que, amb la seva gosadia evangèlica, han sabut veure la relació home-dona del Nou Testament com a font d'espiritualitat eclesial. Així he après a copsar el sentit que té en l'experiència cristiana la relació—independent i complementària alhora—entre masculinitat i feminitat.

© Edicions de la Facultat de Teologia de Catalunya

Barcelona, 2006

ISBN: 84-935144-0-3

Dipòsit legal: B. XXXXXXXX

Imprès a EDICIONES GRÁFICAS REY

Albert Einstein, 54 C/B. Nave 15 – Cornellà de Llobregat (Barcelona)

ÍNDIX

PREFACI	7
ABREVIATURES I SIGLES	9
INTRODUCCIÓ	
1. Justificació del tema	11
2. Consideracions metodològiques	14
2.1. <i>Escrit per a una comunitat</i>	14
2.2. <i>Escrit com una unitat</i>	15
2.3. <i>Escrit per un cristià</i>	16
2.4. <i>Preocupació pel discipulatge</i>	18
Capítol primer	
APROXIMACIÓ HISTORICOCRÍTICA ALS TEXTOS	21
1. La relació de Mt 28,8-10.16-20 amb els seus paral·lels evangèlics	22
1.1. <i>L'aparició de Jesús a les dones (Mt 28,8-10)</i>	22
1.1.1. Relació amb Marc	22
1.1.2. Relació amb Lluc	27
1.1.3. Relació amb Joan	29
1.2. <i>L'aparició de Jesús als onze deixebles (Mt 28,16-20)</i>	31
2. Tradició i redacció en Mt 28,8-10.16-20	34
2.1. <i>L'aparició de Jesús a les dones (Mt 28,8-10)</i>	34
2.1.1. Les dones se'n van del sepulcre (Mt 28,8)	36
2.1.2. El trobament de les dones amb el Ressuscitat (Mt 28,9-10) ..	37
2.1.3. Conclusions	43
2.2. <i>L'aparició de Jesús als onze deixebles (Mt 28,16-20)</i>	44
2.2.1. Creació de la perícope	44
2.2.2. El tipus de text	46
2.2.3. Conclusions	48
3. Historicitat	48

3.1. <i>La cristofania a les dones</i>	49
3.2. <i>La cristofania als onze deixebles</i>	52
4. <i>Conclusions</i>	53

Capítol segon

LA RELACIÓ DE LES DONES I DELS DEIXEBLES AMB JESÚS EN L'EVANGELI DE MATEU

1. Les dones en l'evangeli de Mateu	56
1.1. <i>La qualificació de les dones segons Mt 27,55-56</i>	56
1.1.1. El seguiment	57
1.1.2. El servei	61
1.1.3. La creu	62
1.2. <i>Altres dones en l'evangeli de Mateu</i>	63
1.2.1. Dones de la genealogia	64
1.2.2. Dones guarides	65
1.2.3. Dones que comprenen	66
1.2.4. Conclusions	67
2. Els deixebles en l'evangeli de Mateu	67
2.1. <i>El terme deixeble</i>	67
2.2. <i>El discipulatge segons Mateu</i>	69
2.2.1. Seguidors d'un Mestre	70
2.2.2. Imitadors de Jesús	70
2.2.3. L'experiència nuclear: assumir el sofriment	71
2.2.4. Davant la passió i mort de Jesús	73
2.2.5. Conclusions	75
3. Dos tipus de personatges models	76

Capítol tercer

MT 28,8-10.16-20 EN EL SEU CONTEXT

1. Les dues aparicions de Jesús: Mt 28,8-10 i 28,16-20	77
1.1. <i>L'aparició a les dones</i>	77
1.2. <i>L'aparició als onze deixebles</i>	78
1.3. <i>Relació entre els dos textos</i>	80
1.3.1. Situació abans del trobament amb Jesús (28,8.16)	80
1.3.2. Trobament amb Jesús ressuscitat: encontre i reacció (28,9.17-18a)	80
1.3.3. Jesús dóna la missió, indicant-ne els destinataris i la finalitat (28,10.18b-20)	80
2. L'estructura del conjunt	81
2.1. <i>Mt 28,1-20</i>	81
2.2. <i>Mt 27,62-28,20</i>	83

2.3. <i>Mt 27,57-28,20</i>	85
2.4. <i>Mt 27,55-28,20</i>	86
2.5. <i>Proposta d'estructura</i>	88
3. <i>Actituds en relació a Jesús mort-sepultat: 27,55-28,7</i>	90
3.1. <i>Seguidors en relació al cos de Jesús mort i sepultat: 27,55-61</i>	91
3.1.1. <i>Les dones (27,55-56)</i>	91
3.1.2. <i>Josep d'Arimatea (27,57-60)</i>	92
3.1.3. <i>Maria Magdalena i l'altra Maria (27,61)</i>	93
3.1.4. <i>Conclusions</i>	94
3.2. <i>Adversaris en relació al cos de Jesús sepultat: 27,62-66</i>	95
3.2.1. <i>Els grans sacerdots i els fariseus</i>	96
3.2.2. <i>Pilat i la guàrdia romana</i>	97
3.3. <i>Seguidors al sepulcre, en recerca del Crucificat: 28,1-7</i>	98
3.3.1. <i>Les dones van a veure el sepulcre (28,1-2a)</i>	98
3.3.2. <i>L'àngel del Senyor (28,2b-4)</i>	99
3.3.3. <i>El Crucificat ha ressuscitat (28,5-6)</i>	100
3.3.4. <i>El contingut de l'anunci (28,7)</i>	101
3.3.5. <i>Conclusions</i>	105
3.4. <i>Conclusions</i>	105
4. <i>Adversaris en relació al cos desaparegut: 28,11-15</i>	106
4.1. <i>Els personatges</i>	107
4.1.1. <i>L'anunci dels guardes</i>	107
4.1.2. <i>Els grans sacerdots i els ancians</i>	107
4.2. <i>Les actituds</i>	108
4.2.1. <i>El suborn i la mentida</i>	108
4.2.2. <i>Adoctrinament per als jueus</i>	110
4.3. <i>Funció del text</i>	111
5. <i>Conclusions</i>	112

Capítol quart

JESÚS RESSUSCITAT I LES DONES (28,8-10)

1. <i>Situació inicial (v. 8)</i>	113
1.1. <i>La partença del sepulcre</i>	114
1.1.1. <i>Deixar enrere</i>	114
1.1.2. <i>Un moviment veloç</i>	115
1.1.3. <i>El sepulcre</i>	116
1.2. <i>La vivència interior</i>	118
1.2.1. <i>La por</i>	118
1.2.2. <i>La gran alegria</i>	119
1.3. <i>Camí vers els deixebles</i>	123
1.3.1. <i>La urgència</i>	123

1.3.2. L'anunci	124
1.3.3. Els destinataris	129
1.4. <i>Conclusions</i>	130
2. El trobament (v. 9)	131
2.1. <i>Jesús surt a l'encontre</i>	132
2.1.1. La sorpresa de l'aparició	132
2.1.2. Jesús s'apareix	133
2.1.3. L'actitud de les dones	136
2.2. <i>Exhortació a la joia</i>	138
2.3. <i>La reacció de les dones</i>	139
2.3.1. L'atansament	140
2.3.2. L'intent de retenir Jesús	142
2.3.3. L'adoració	145
2.4. <i>Conclusions</i>	148
3. La missió (v. 10)	150
3.1. <i>Les paraules de Jesús</i>	150
3.1.1. Les mateixes paraules de l'àngel?	150
3.1.2. Canvi d'escena	153
3.2. <i>La por</i>	154
3.2.1. Por causada per la teofania?	154
3.2.2. Por causada per la missió?	155
3.3. <i>L'encàrrec missioner</i>	158
3.3.1. Portar l'anunci	158
3.3.2. Els destinataris del missatge	159
3.4. <i>La finalitat de l'anunci</i>	162
3.5. <i>La promesa de veure Jesús</i>	165
3.6. <i>Desaparició d'escena</i>	167
3.7. <i>Conclusions</i>	167

Capítol cinquè

JESÚS RESSUSCITAT I ELS ONZE (28,16-20)

1. Situació inicial (v. 16)	169
1.1. <i>Els onze deixebles</i>	170
1.1.1. Personatges clau com a deixebles	170
1.1.2. Símbol de defalliment	171
1.2. <i>El retorn a Galilea</i>	173
1.2.1. Confrontació amb el judaisme oficial i obertura als pagans	174
1.2.2. Mestratge i discipulatge	176
1.3. <i>Una muntanya indicada?</i>	178
1.3.1. Què simbolitza la muntanya?	179
1.3.2. L'obediència a Jesús: camí vers l'autèntic discipulatge	183

1.4. <i>Conclusions</i>	184
2. El trobament (vv. 17-18a)	185
2.1. <i>La visió</i>	186
2.1.1. L'austeritat del relat	186
2.1.2. La naturalitat de la visió	187
2.2. <i>L'adoració</i>	189
2.3. <i>El dubte</i>	190
2.3.1. Qui i quan dubta?	191
2.3.2. Significat de <i>διστάζω</i>	195
2.4. <i>Jesús s'apropa</i>	202
2.5. <i>La parenesi</i>	204
2.6. <i>Conclusions</i>	205
3. La missió (vv. 18b-20)	207
3.1. <i>Pas a l'estil directe</i>	208
3.2. <i>L'autoritat de Jesús</i>	209
3.2.1. Autoritat en el mestratge	210
3.2.2. Autoritat com a poder de guarir i perdonar	211
3.2.3. L'autoritat del Fill de l'home	212
3.2.4. Autoritat i fe	215
3.3. <i>L'encàrrec missioner</i>	216
3.3.1. Actitud d'obertura	216
3.3.2. Nucli de la missió: fer deixebles	218
3.3.3. Destinataris de la missió	222
3.4. <i>La manera de missionar</i>	227
3.4.1. Batejar	227
3.4.2. Ensenyar	232
3.5. <i>La certesa de la presència del Ressuscitat</i>	240
3.5.1. Una presència de fidelitat	240
3.5.2. La imatge de Jesús	241
3.5.3. La presència del Ressuscitat no significa absència de sofriment	242
3.5.4. Conseqüències eclesiològiques	243
3.5.5. Presència perenne	245
3.6. <i>Conclusions</i>	246

Capítol sisè

COMPARACIÓ ENTRE 28,8-10 I 28,16-20

1. Personatges	250
1.1. <i>Presentats en situacions diferenciades</i>	251
1.2. <i>El discipulatge</i>	253
2. Text intermedi comparatiu: 28,11-15	254

3. Versets inicials de situació (vv. 8.16)	256
3.1. <i>Els protagonistes</i>	256
3.2. <i>El moviment</i>	257
3.3. <i>La vivència interior</i>	258
3.4. <i>Moviment vers el trobament</i>	259
3.4.1. L'obediència	259
3.4.2. Galilea	260
3.4.3. Mort i resurrecció	261
4. El trobament (vv. 9.17-18a)	263
4.1. <i>Jesús ressuscitat en escena</i>	263
4.1.1. Valor testimonial	264
4.1.2. Sorpresa esperada?	265
4.1.3. La senzillesa del trobament	266
4.2. <i>Reacció dels personatges</i>	267
4.2.1. Apropar-se	268
4.2.2. Adorar	269
4.2.3. Aferrar-se als peus / Dubtar	270
5. Versets finals de missió (vv. 10.18b-20)	271
5.1. <i>Pas a les paraules de Jesús</i>	271
5.2. <i>Paraules exhortatives</i>	273
5.3. <i>Nou moviment vers la missió</i>	274
5.4. <i>L'imperatiu de la missió</i>	275
5.5. <i>Receptors de la missió</i>	277
5.6. <i>Concreció de la missió</i>	278
5.7. <i>Garantia de reeiximent de la missió</i>	279
SÍNTESI I CONCLUSIONS	281
BIBLIOGRAFIA	293
ÍNDIX DE CITACIONS	307
ÍNDIX D'AUTORS	321

PREFACI

Aquesta obra constitueix la publicació sencera de la tesi doctoral presentada el 13 d'octubre del 2005 en la Facultat de Teologia de Catalunya. La reacció dels deixebles, homes i dones, al voltant de Jesús ressuscitat constitueix el nucli del treball.

Per a fer-lo, he rebut diverses ajudes. Permeteu-me d'expressar el meu agraïment:

– Al professor Agustí Borrell, que ha dirigit el meu treball amb dedicació i entusiasme. Crec que el seu tarannà de professionalitat en el mestratge m'ha ajudat amb discreció i eficàcia a aprofundir les ciències bíbliques, i m'ha impel·lit a mostrar amb rigor i coratge els fruits de la meva incipient investigació.

– Als membres del tribunal de la defensa —el professor Xavier Alegre i la professora M. Claustre Solé—, els agraeixo el seu zel i els seus consells.

– A Francesc Casanovas, traspasat just en el moment d'iniciar la tasca. D'ell prové la primera intuïció que ha inspirat tothora el meu camí de recerca: que en el Nou Testament la dona expressa més l'amor i l'home més la fe. Un senzill pensament, dit familiarment al voltant de la taula en un sopar de Dijous Sant.

– A tots els components de l'associació Seminari del Poble de Déu, de la qual sóc membre, per subvenir fraternalment a la meva tasca de molt diverses maneres i pel seu joiós encoratjament.

– Als membres de l'Associació Bíblica de Catalunya, dels quals he rebut sempre, amb amistat propera, entusiasme i amor ardent per les Sagrades Escripures; agraïment especial per la seva col·laboració econòmica en la publicació de la tesi.

– Als professors de la Facultat de Teologia de Catalunya, a Barcelona, on he realitzat els meus estudis.

– Al Pontificio Istituto Biblico, de Roma; a la Facultat Catòlica de Teologia de la Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universität, de Bonn; tothora m'han obert les portes de les seves importants biblioteques.

– Als meus pares, que m’han donat suport moral i material; als meus germans i familiars; a tots els amics que, d’una manera o altra, m’han ofert la seva ajuda: gràcies de tot cor!

INTRODUCCIÓ

En aquest apartat introductori, mirarem de donar raó de l'elecció d'aquest treball, accentuant la importància dels textos escollits en tant que pertanyents, tots dos, al querigma cristià. Clarificarem també el mètode seguit en el present treball, el qual tindrà com a eina primordial el propi evangeli, considerat sobretot com un text interpellador i catequètic, dirigit a una comunitat cristiana concreta.

1. Justificació del tema

La primera comunitat cristiana era molt conscient del querigma que havia rebut, basat en l'acceptació del misteri de la mort i resurrecció de Jesucrist, com a bona notícia d'alliberament i de plenitud: «Nosaltres, que creiem en aquell qui va ressuscitar d'entre els morts Jesús, Senyor nostre, entregat a la mort per perdonar-nos els pecats i ressuscitat per fer-nos justos» (Rm 4,24b-25). Més que a grans reflexions teològiques, l'anunci d'aquesta bona nova va totalment lligat a les experiències del primer grup de seguidors de Jesús, que van conviure amb ell físicament i que van ser testimonis de la seva presència després de la mort, vivència prou forta per a fer-los assegurar que aquell que havia mort en creu és viu.¹ Només des d'aquesta experiència, aquell grup d'homes i dones comença un enfilall d'accions i de predicacions que volen transmetre un nou estil de vida, que serà l'inici de l'Església, en el sentit viu del terme.²

---

1. Bovon ho expressa de la següent manera: «Si l'Église est née le jour de Pâques, l'Évangile a tiré sa vérité et le ministère sa légitimité de la présence de témoins oculaires lors de la passion et de la résurrection de Jésus» (F. BOVON, «Le privilège pascal de Marie-Madeleine», *NTS* 30 [1984] 50-62, p. 51).

2. Heus aquí l'afirmació de Lorenzen (T. LORENZEN, *Resurrección y discipulado. Modelos interpretativos, reflexiones bíblicas y consecuencias teológicas* [Presencia Teológica 97], Santander: Sal Terrae 1999 [= *Resurrection and Discipleship. Interpretative Models, Biblical Reflections, Theological Consequences*, Maryknoll, New York: Orbis Books 1995], p. 389: «La explicación más convincente sobre el ori-

Cap dels quatre evangelis canònics no descriu la resurrecció de Jesús, però tots ells (si es pren Marc en el seu estadi final) narren encontres del Ressuscitat amb diverses persones que l'havien conegut i seguit abans de la seva mort. En tractar-se precisament del nucli de la fe cristiana, els evangelistes prenen especial cura de relatar aquests textos, que anomenem aparicions. Cada evangelista ho fa d'una manera diferent, però tots coincideixen a escriure uns relats plens de contingut, amb una forta intenció catequètica.

És també aquest el cas de l'evangeli de Mateu, en el qual se centra el present treball. Mateu pren la decisió d'escriure dos relats d'aparició, un de Jesús a les dones (28,8-10) i un altre de Jesús als Onze (28,16-20), amb la finalitat d'expressar un pensament concret sobre l'Església, destinatària del missatge evangèlic.³ Està en joc, no un gust o una moda, sinó una manera d'entendre i de viure el discipulatge, tema fonamental en aquest evangeli; discipulatge que, com veurem, es basa en el seguiment, el servei i la fe, encara que aquesta sigui petita.⁴ Les reaccions de cadascun dels dos grups davant el Ressuscitat han estat curosament treballades per l'autor, perquè volen ser interpel·lació i exemple per a aquell que rep l'evangeli. Mateu vol aconseguir que cada paraula sigui portadora de llum, i cada personatge, motiu d'identificació.

La importància cabdal d'aquests textos ha estat entesa perfectament en l'exegesi pel que fa a Mt 28,16-20. En aquests versets Jesús és vist pels onze deixebles, als quals dona el gran encàrrec universal: la missió a totes les nacions. Sovint s'ha fet notar que aquest text és recapitulació dels punts més essencials de tot l'evangeli, com ho insinua la gran inclusió sobre la presència de Déu (/Jesús) enmig del seu poble (1,23; 28,20b). Ensenms, els estudis exegètics solen deixar en una posició força marginal la primera aparició, que té com a protagonistes les dones (28,8-10). Sovint no es para suficient atenció en el seu caire de relat cristofànic, sinó que se centralitza el contingut del text en l'encàrrec donat per Jesús, el qual, a més a més, és sovint entès tan sols com a repetició del missatge de l'àngel (Mt 28,7).⁵ Alguns autors donen importància al fet que les dones rebin pri-

---

gen de la Iglesia es que las semillas fueron sembradas con Jesús y su grupo de amigos. Estas semillas comenzaron a germinar y a florecer con las apariciones de Jesucristo resucitado a María Magdalena, a Pedro, a Pablo, y posiblemente a otros.»

3. Sabugal remarca el pes de les comunitats en el pensament dels evangelistes a l'hora de redactar les tradicions pasquals (S. SABUGAL, «La resurrección de Jesús en el evangelio de Mateo [Mt 28,1-20]», *Sal* 53 [1991] 467-478, p. 467).

4. La fe és l'única porta d'entrada per a la comprensió de la resurrecció, tal com opina Gnlika: «Es bleibt zu bedenken, daß Auferstehung Jesu damals wie heute nur im Glauben zugänglich ist. [...] Ohne diesen Glauben bliebe das Evangelium, weil es die Geschichte von einem Lebendigen ist (E. Schillebeeckx), letztlich unverstündlich» (J. GNILKA, *Das Matthäusevangelium 14,1-28,20* [HThKNT. Die Evangelien. Sonderausgabe I/2], Freiburg *et al.*: Herder 1988, p. 497).

5. Caba ho adverteix així: «Algunos autores, basados en el estricto parecido de la misión recibida en cada una de las dos escenas, estiman la aparición de Jesús como un doble, elaborado por el evangelista,

mer l'anunci, però no al seu trobament amb el Ressuscitat. Una idea preconcebuda de l'obra de Mateu afavoreix aquesta opinió: se sol valorar aquest evangeli com un dels més desfavorables a les dones, idea que es justifica pel seu tarannà jueu. Precisament aquest treball insistirà en la visió positiva que l'evangeli té del rol femení.⁶ Per tant, cal retornar tot el seu valor al trobament d'elles amb Jesús,⁷ trobament que, per altra banda, és una veritable prova testimonial de la seva resurrecció.⁸

Sigui quina sigui la valoració que se'n pugui fer a primer cop d'ull, la realitat és que els dos textos són igualment presents en l'evangeli. El nostre estudi vol remarcar el valor extraordinari de les dues aparicions i mostrar que no es pot entendre l'una sense l'altra. L'aparició de Jesús a les dones no és un episodi que existeixi tan sols per a posar en relleu l'aparició als Onze, sinó que constitueix un relat amb un contingut dens i propi,⁹ que cal desvelar per a descobrir, si més no, l'estreta relació que hi ha entre ambdós relats i per a captar-ne la complementarietat.¹⁰ La comparació entre els dos textos intenta de reforçar aquesta hipòtesi: Mateu posa en paral·lel dos grups de personatges com a pedagogia per al lector/oient, el qual haurà de treure un ensenyament de cadascun.¹¹ La finalitat del present treball és apropar-se a aquest missatge i a les seves conseqüències per a la vida eclesial.

---

del anterior encargo del ángel» (J. CABA, *Resucitó Cristo mi esperanza; estudio exegético* [BAC 475], Madrid: BAC 1986, p. 151); per exemple Perkins, segons el qual la cristofania a les dones només vol assegurar que l'encàrrec de l'àngel prové del mateix Jesús (P. PERKINS, «"I have seen the Lord" [John 20:18]. Women Witnesses to the Resurrection», *Int* 46 [1992] 31-41, p. 38); o Bonnard, per al qual són una traducció del relat de Jn 20,1-18 (P. BONNARD, *L'évangile selon saint Matthieu* [Commentaire du Nouveau Testament 1], Neuchâtel: Delachaux et Niestlé 1970 [1963], p. 414).

6. Aquesta és també l'opinió de Witherington: «[...] our task is to note how Matthew has modified his source in ways that affect his portrayal of women» (B. WITHERINGTON III, *Women in the Earliest Churches* [SNTSMS 59], Cambridge et al.: Cambridge University Press 1988, p. 171); també Caba: «Las mujeres, por consiguiente, a juzgar por el desarrollo que presentan en el relato pascual de Mateo, adquieren un relieve mayor que en los otros evangelistas» (*Resucitó Cristo*, p. 154).

7. La següent frase de O'Collins i Kendall sembla expressar la mateixa queixa: «If appearances were admitted as evidence, then only those to the (male) apostles were considered in any way as normative» (G. O'COLLINS – D. KENDALL, «Mary Magdalene as major witness to Jesus' resurrection», *TS* 48 [1987] 631-646, p. 645).

8. Cf. LORENZEN, *Resurrección*, 193.

9. Bovon es refereix als tres relats evangèlics de l'aparició a Maria Magdalena, i, per tant, les seves paraules són aplicades també a Mt 28,8-10: «Ces textes reflètent plutôt une revendication ecclésiastique et cherchent, comme les autres, à établir l'autorité d'un témoin, en l'espèce une femme, Marie de Magdala» («Le privilège pascal», 51).

10. La comparació és clarament legitimada per Witherington: «In conclusion, the Matthean resurrection narrative proves to be an interesting combination of motifs involving male and female disciples» (*Women in the Earliest Churches*, 174); també, i referit als quatre evangelis en general, és interessant la següent frase de O'Collins – Kendall: «It does, however, show the complementary roles of women, Peter, and the other disciples as witnesses to the risen Christ» («Mary Magdalene», 646).

11. En aquest sentit entenem la frase de Minear: «Each message is a link in a long chain of messages, addressed by God to the readers of the Gospel» (P. S. MINEAR, «Matthew 28: 1-10», *Int* 38 [1984] 59-63, p. 59).

La qüestió de la historicitat serà tractada breument en properes pàgines, però cal remarcar des de l'inici que analitzarem el text en el seu estat final, en el qual es manifesta la intenció concreta de l'autor en relació al lector/oient. Per això, l'objectiu de l'estudi no és esbrinar si aquestes dues aparicions són històricament reals, sinó observar com l'autor les ha narrades per tal de provocar intencionadament un impacte determinat.

2. Consideracions metodològiques

És molt probable que les fonts que Mateu ha usat per a elaborar el seu relat l'hagin influenciat amb la seva càrrega teològica. Per exemple, es podria veure una afinitat amb la teologia de Q, sobretot pel que fa al tema del judici, de la cristologia del Fill de l'home i del debat amb Israel, i també amb la de Marc, especialment pel que fa al títol de Fill de Déu, i a la importància del discipulatge i del seguiment.¹² Però, tal com es veurà en el següent capítol, Mateu és un autor independent i lliure, capaç de crear la seva pròpia teologia. Precisament serà aquest el plantejament del nostre estudi: analitzar l'evangeli de Mateu en tant que relat sencer, en el seu estat final, i explicar i interpretar des de l'interior de l'evangeli totes les seves expressions.¹³ Això no significa que no es valori l'ús de les tradicions diverses que ha pogut rebre, sinó que ens centrem en el seu resultat final, després que Mateu les ha combinades, transformades o ignorades segons li ha convingut.

2.1. Escrit per a una comunitat

Mateu no vol tan sols informar d'uns esdeveniments succeïts a Jesús, sinó que crea un escrit molt ben elaborat amb vista a donar un missatge a la seva comunitat.¹⁴ L'evangelista usa tots els recursos que té a l'abast no tan sols per a fer una obra literària amb més o menys encert, sinó en tant que membre d'una comuni-

12. Cf. U. LUZ, *Das Evangelium nach Matthäus* [EKKNT 1/1. Matthäus 1-7], Düsseldorf – Zürich: Benzinger – Neukirchener Verlag 2002 [1985], pp. 79-80.

13. Seguint l'opinió de Luz: «[...] daß das Matthäusevangelium gattungsmäßig als eine zusammenhängende *Erzählung* und nicht als eine Sammlung von liturgisch als Perikopen oder katechetisch als Unterrichtstexte verwendbaren Einzeltexten zu verstehen ist» (*Matthäus 1/1*, 26); i de Rigaux: «Le caractère spécifique et individuel de chaque livre reste la grande préoccupation de l'exégète, et aussi la clé de son intelligence» (B. RIGAU, *Témoignage de l'évangile de Matthieu* [Pour une histoire de Jésus 2], Bruges: Desclée de Brouwer 1967, p. 176).

14. Cf. U. LUZ, *Das Evangelium nach Matthäus* (EKKNT 1/4. Matthäus 26-28), Zürich et al.: Benzinger Verlag 2002, p. 466; W. CARTER, *Matthew and the Margins. A socio-political and religious Reading* (JSNTSS 204), Sheffield: Sheffield Academic 2000, p. 7.

tat a la qual vol servir i a la qual pertany, i crea una pròpia manera d'expressar-se que està en funció d'ella.¹⁵ Així, la intenció primera d'aquest estudi és apropar-se a l'escrit, tal com ens ha arribat, a fi de descobrir-hi l'estratègia narrativa i els objectius que Mateu vol aconseguir. Per això es donarà importància al pes específic que cada paraula té en l'evangeli i s'intentarà entendre la manera com aquesta paraula pretén impactar el lector/oient.¹⁶

Aquest plantejament parteix de la convicció que la narració és feta, sobretot i abans que res, com a paraula interpel·ladora als membres concrets de la comunitat mateana. És a dir, hom no pot captar el nervi dels relats evangèlics sense esbrinar quina intenció anunciadora i catequètica contenen. Altrament no es podria parlar de l'evangeli com a paraula viva, perquè la seva força rau precisament en la recerca constant de relació amb el receptor, la qual cosa fa que el text no s'aturi en un temps i en un espai, sinó que esdevingui universal i perenne.¹⁷

2.2. *Escrit com una unitat*

En els darrers temps es parla de la importància de descobrir cada text evangèlic com a unitat literària i teològica. Hom no pot llegir el llibre fragmentàriament, sinó que cal partir de la consideració de l'obra de Mateu com un tot,¹⁸ en el conjunt del qual es pot valorar correctament la importància de cada passatge. Per tal d'aconseguir aquesta unitat, Mateu té un gust preferencial per l'ús de les inclusions. També en la mateixa línia es pot parlar dels dobles, composicions quiàstiques, repeticions de paraules clau, i altres recursos que volen cridar l'atenció del lector/oient. I encara cal fer referència als paral·lelismes. A part d'aconseguir una obra coherent, l'autor crea així un recurs mnemotècnic, fàcil d'entendre, tenint en compte que el receptor original era la majoria de vegades oient més que no lector.¹⁹

El fet que els textos analitzats (28,8-10.16-20) pertanyin a l'últim capítol de l'evangeli pressuposa una mirada retrospectiva amb la qual l'autor lliga i culmina el seu missatge escrit. Tant el final com el principi són llocs privilegiats per a descobrir allò que es vol transmetre. Per això, l'anàlisi de les diverses paraules

---

15. Luz ho diu d'aquesta manera: «Matthäus ist in seiner Sprache und seiner Theologie durch seine Gemeinde bestimmt. Er ist nicht Schriftsteller im luftleeren Raum» (*Matthäus 1/1*, 84); cf. U. LUZ, «L'évangéliste Matthieu: un judéo-chrétien à la croisée des chemins. Réflexions sur le plan narratif du premier évangile», en D. MARGUERAT – J. ZUMSTEIN (eds.), *La mémoire et le temps. Mélanges offerts à Pierre Bonnard*, Genève: Labor et Fides 1991, 77-92, p. 81.

16. La figura del lector/oient és fonamental per a aquesta tesi. Amb aquesta expressió incloem tant els homes com les dones receptors/es del missatge evangèlic.

17. Cf. LUZ, *Matthäus 1/1*, 46.

18. Cf. LUZ, «L'évangéliste Matthieu», 77; G. SEGALLA, *Evangelo e Vangeli. Quattro evangelisti, quattro vangeli, quattro destinatari*, Bologna: Dehoniane 1992, p. 68.

19. Cf. LUZ, *Matthäus 1/1*, pp. 30.54; «L'évangéliste Matthieu», 77-78.

portarà a una constant passejada teològica a través del llibre, gràcies a la qual hom podrà tenir més elements per a la seva correcta interpretació. La relació més forta d'aquests textos, però, es descobreix amb els relats de la passió, ja que mort i resurrecció són inseparables per a l'evangelista.²⁰

Aquest estil repetitiu es troba també en molts textos veterotestamentaris, cosa que fa entreveure la forta afinitat de l'evangelista amb la literatura jueva de l'Antic Testament i també amb la traducció grega dels LXX,²¹ que era llegida en les celebracions eucarístiques i que és important en la catequesi de la comunitat mateana.²² Això obliga a una recerca en aquestes fonts en l'anàlisi de les paraules més significatives.

L'autor del primer evangeli està, doncs, arrelat a la tradició veterotestamentària, la qual li serveix tant per a fonamentar la correcta interpretació de la persona i la missió de Jesús, com per a mostrar la comunitat eclesial com a autèntica continuadora de l'acció de Déu en la història. En aquest sentit, s'ha d'entendre la figura del Messies com a clau de l'obra.²³ Aquest és un dels punts principals per a l'evangeli de Mateu: caldrà que ell mostri Jesús com a Messies, tasca difícil, sobretot tenint en compte el parany hermenèutic de la mort en creu. Els mateixos deixebles de Jesús seran els protagonistes d'aquest procés de comprensió messiànica, i llur figura serà imprescindible en la parènesi de l'autor.

2.3. *Escrit per un cristià*

Per la magnitud i la dificultat del tema, no podem estudiar aquí si l'evangelista era un judeo-cristià o un cristià vingut del paganisme, ni si es dirigia a una comunitat de majoria judeo-cristiana o pagano-cristiana.²⁴ Cadascuna d'aquestes tesis té raons serioses que la defensen, perquè l'evangeli de Mateu sembla jugar sempre entre una doble connotació: per una banda, es pren seriosament tot el que fa referència a la tradició jueva,²⁵ i per l'altra, ataca fortament la resposta del

20. En el lligam mort-resurrecció, Gnilka hi veu el nucli que explica tot l'evangeli (*Matthäus*, 496).

21. Luz ho subratlla així: «Matthäus ist stark durch die LXX bestimmt [...] Nur von ihr können wir mit Sicherheit sagen, daß er sie gelesen bzw. gehört hat» (*Matthäus 1/1*, 53).

22. Aquesta és l'opinió de Luz: «Er lebt in seiner griechischen Bibel, weil der Gottesdienst für ihn eine entscheidende Rolle spielt» (*Matthäus 1/1*, 83).

23. Cf. SEGALLA, *Evangelio e Vangeli*, 84.

24. Vegeu els pros i contres mostrats per Luz (*Matthäus 1/1*, 85-88), el qual acaba hipotitzant que es tracta d'una comunitat judeo-cristiana; també Gnilka opta per una comunitat hel·lenística judeo-cristiana (*Matthäus*, 531).

25. Aguirre ho diu d'aquesta manera: «La polémica con el judaísmo fariseo es tan fuerte porque ambas corrientes están muy cerca, las dos pugnan por ser la verdadera interpretación del judaísmo y se disputan una herencia común» (R. AGUIRRE, «La comunidad de Mateo y el judaísmo», *EstB* 51 (1993) 233-249, p. 246).

poble jueu a Jesús, mentre s'obre a l'acció vers els pagans. La conclusió sobre aquest tema depèn del que un exegeta remarqui més o menys, però hom no pot oblidar que en l'evangeli es troben aquests dos matisos conjuntament.²⁶ Sigui com sigui, el debat amb Israel és una de les preocupacions més pregones de l'autor i, per tant, de la seva comunitat. L'obertura vers els pagans ha de ser observada també des d'aquesta perspectiva.²⁷

En la controvèrsia entre jueus i pagans, no es pot oblidar que Mateu és, primer de tot, membre d'una comunitat cristiana i que la seva preocupació principal es deu a allò que ella viu internament.²⁸ A qui cal seguir és a Jesucrist, al qual tant la tradició jueva com la pagana s'han de doblegar.²⁹ Això no treu que hi hagi hagut un esquinçament dolorós amb la comunitat jueva.³⁰ Si, com sembla, l'evangeli va ser escrit a Síria,³¹ regió on el judaisme era fortament arrelat, s'entén que la lluita fos més punyent. A més a més, tenint en compte que la majoria d'estudis estan d'acord a datar l'evangeli vers els anys 75-90,³² es pot dir que la ruptura entre església i sinagoga era ja un fet.³³ Aquest trencament no fou sols de caire doctrinal, sinó sobretot vivencial, i suposà persecucions i martiris per als cristians.³⁴ Per això, l'evangeli de Mateu es debat entre el dolor de la ruptura i el dolor de la persecució. L'únic camí que li queda és centrar-se en la unitat i exclusivitat del missatge cristià.³⁵ Unir les dues parts de la comunitat, la jueva i

26. Cf. E. M. JACOB, «Discipleship and Mission: a Perspective on the Gospel of Matthew», *IRM* 91 (2002) 102-110, p. 103.

27. Debat que no deixa de tenir un to polèmic, segons Caba: «Su persona [Jesús] se manifiesta a su pueblo; pero su pueblo lo rechaza [...] La repulsa que Israel hace de Jesús es una segunda idea marginal expuesta ya al principio del evangelio; el resto de la obra contendrá su ampliación» (*Resucitó Cristo*, 162); cf. AGUIRRE, «La comunidad de Mateo», 247.

28. Cf. AGUIRRE, «La comunidad de Mateo», 249.

29. Subratllar la superioritat cristiana neix de l'ambient polèmic, com indica Aguirre: «La comunidad de Mt, "secta" minoritaria, que ha sido arrancada de sus raíces, se ve en la imperiosa necesidad de legitimarse teológicamente» («La comunidad de Mateo», 248); cf. SEGALLA, *Evangelio e Vangelo*, 87.

30. Dolorós probablement també per a Mateu, tal com Luz opina: «Il est certain que Matthieu et sa communauté ont assimilé des expériences traumatisantes, qui ont influencé la narration de l'histoire de Jésus» («L'évangéliste Matthieu», 91).

31. Cf. GNILKA, *Matthäus*, 514; LUZ, *Matthäus 1/1*, 100-101; per a Schweizer ha de ser una comunitat prou llunyana del domini fariseu i prou propera al món jueu, per la qual cosa tria Síria o Palestina com a lloc de la comunitat mateana (E. SCHWEIZER, *Matthäus und seine Gemeinde* [Stuttgarter Bibelstudien 71], Stuttgart: Katholisches Bibelwerk 1974, p. 138).

32. Gnilka i Luz coincideixen a datar-lo als voltants de l'any 80 (cf. GNILKA, *Matthäus*, 520; LUZ, *Matthäus 1/1*, 104).

33. Luz ho considera així: «Sie ist eine judenchristliche Gemeinde, die schmerzhaft das Scheitern ihrer eigenen Israelmission und die Trennung von der Mehrheit Israels erfahren hat und sich nun neu orientieren muss» (*Matthäus 1/1*, 36); cf. AGUIRRE, «La comunidad de Mateo», 247.

34. Cf. AGUIRRE, «La comunidad de Mateo», 247.

35. Tema subratllat per Luz: «Die Gemeinde orientiert sich nun ausschließlich an Jesus [...] Er ist ihr "einziger Lehrer" (23,8) geworden» (*Matthäus 1/1*, 89); també Segalla: «In sostanza il punto di divisione era Gesù stesso, interprete della Torah e critico nei confronti delle tradizioni e della classe dirigente» (*Evangelio e Vangelo*, 92).

la pagana, sota la mirada única de l'evangeli és una tasca que Mateu vol aconseguir.³⁶

Però, no tan sols els jueus no cristians són font de persecució per als seguidors de Jesús, sinó també els gentils no cristians, que no poden entendre la nova religió. La comunitat de Mateu se sent perseguida, tant per jueus com per pagans,³⁷ i és a tots ells a qui precisament s'haurà de dirigir de cara a la missió, que és una tasca fonamental en la primera comunitat cristiana. La situació, doncs, no és ni senzilla ni còmoda. En aquesta difícil posició l'evangelista haurà de fer una tasca alhora animadora i interpel·ladora, a fi que l'amor no es refredi (cf. Mt 24,12).³⁸ Aquesta comesa de Mateu no es perdrà de vista en el moment de l'anàlisi dels versets que constitueixen l'objecte del present treball. Més que un llibre teològic, es pot dir que l'evangeli de Mateu és un llibre exhortatiu, on cada perícope està pensada per a provocar un impacte vivencial en el lector/oient, a fi que la comunitat visqui en plenitud el missatge cristià, especialment en els moments d'aquesta situació dolorosa de persecució. Mateu es preocupa per la manera com la comunitat viu i assumeix aquesta realitat.³⁹

2.4. Preocupació pel discipulatge

A causa del problema de les persecucions, l'evangelista emfatitza el perill de la poca fe o del dubte, i subratlla la perseverança enmig de les proves, bona ajuda per a discernir si el deixeble ho és de veritat.⁴⁰ Així, aquests elements de fe, confiança i perseverança en la persecució duen a un dels punts teològic-pastorals més importants en Mateu: el discipulatge. Ell és l'evangelista sinòptic que més usa la paraula μαθητής. El rol dels deixebles representats pels Dotze té, al llarg del relat, un clar matís pedagògic per al lector/oient, amb la intenció que aquest s'hi identifiqui.⁴¹

36. Cf. SEGALLA, *Evangelo e Vangelo*, 94.

37. Així Carter: «It "stands and/or speaks over against" the status quo dominated by Roman imperial power and synagogal control» (*Matthew and the Margins*, 1); cf. JACOB, «Discipleship», 104; Gundry no hi estaria d'acord, ja que veu els jueus com a únics adversaris: «This persecution does not have its source in the Roman government, but among the Jewish leaders in Jerusalem» (*Matthew*, 5).

38. La importància de la parenesi és subratllada per Luz: «Am wichtigsten ist, daß Matthäus seine Gemeinde immer wieder zum Handeln aufrufen muss» (*Matthäus 1/1*, 99); o Rigaux: «Il en voit la situation douloureuse [...] L'amour s'est refroidi. La paresse et la fatigue ont engendré la tiédeur» (*Témoignage*, 298).

39. Per a Carter, Mateu realitza: «[...] a work of advocacy and of hope» (*Matthew and the Margins*, 1).

40. Cf. R. H. GUNDRY, *Matthew. A Commentary on His Handbook for a Mixed Church under Persecution*, Grand Rapids, Michigan: Eerdmans²1994 (¹1982), pp. 5-6.

41. Entre d'altres, així ho veu Luz: «Die wichtigsten Identifikationsgestalten für die Leser/innen sind die Jünger» (*Matthäus 1/4*, 465).

En l'exigència del discipulatge, l'evangelista vol remarcar d'una manera especial la primordialitat d'un tarannà contrari a tot triomfalisme,⁴² que s'haurà d'arrelar en l'acolliment i la comprensió de la creu.⁴³ Això separa la realitat en dos mons confrontats entre ells. L'evangeli aposta pel segon estil de viure, que renuncia i s'allunya de la manera de fer dels poderosos polítics i religiosos, per centrar-se en el Regne de Déu basat en la justícia i la compassió.⁴⁴ I és aquesta actitud la que l'evangelista vol provocar en el lector/oient. Les condicions de minoria rebutjada per la societat, com se suposa que era la situació dels destinataris de l'evangeli,⁴⁵ promouen encara més aquesta catequesi, que se centra a subratllar el poder de Déu.⁴⁶ La justícia evangèlica, però, no es basa sols en la fe i en la resistència, sinó que exigeix les bones obres que el cristià ha de realitzar, i això és també un punt de discerniment per a distingir els falsos deixebles dels autèntics, i signe testimonial davant els qui no són cristians.⁴⁷

Però, un dels trets més característics i propis de Mateu és la importància que dona a la vida interna de la comunitat.⁴⁸ L'Església que Mateu s'afanya a dibuixar es basa en la comunió de fraternitat, en una imatge de família.⁴⁹ Dins d'aquest context, Mateu mostra una preocupació per la igualtat entre els membres de la comunitat i per l'acolliment dels més pobres i febles.⁵⁰ El motiu d'aquesta fraternitat és també el discipulatge, ja que tots s'han de considerar deixebles de l'únic Senyor i germans entre ells (cf. Mt 23,8-10). En aquest sentit, és clar que Pere, amb una presència notable en l'evangeli, apareix com a figura representativa del deixeble, amb els seus encerts i sobretot amb les seves errades, com a personatge guia per al lector/oient.⁵¹

La humilitat, el servei, la consciència i el desig de situar-se al darrer lloc són conceptes importants en les paraules de Jesús, el qual haurà de lluitar contra l'àn-

42. Fent contrast amb els líders religiosos, Carter veu la figura de Jesús: «As an outsider without noble or priestly birth, wealth, specialized religious training, or social standing, Jesus resists their authority and social vision» (*Matthew and the Margins*, 2).

43. Jacob descriu així el discipulatge: «[...] kingdom discipleship is discipleship with love, integrity, courage and humility» («Discipleship», 106).

44. Carter subratlla la greu i profunda distinció entre dos mons que suposa la radicalitat evangèlica (*Matthew and the Margins*, 3).

45. Carter és d'aquesta opinió: «[...] Matthew's audience was probably small in number, a minority community within the larger dominant society» (*Matthew and the Margins*, 27).

46. Poder de Déu que és consol per a la comunitat, segons Luz veu: «Die von Matthäus erzählte Jesusgeschichte stärkt also ihren Glauben und stabilisiert die christliche Identität der Gemeinde» (*Matthäus 1/1*, 47).

47. Gundry (*Matthew*, 7) remarca aquesta dimensió ètica.

48. L'exegeta Rossé estudia aquest tema (G. ROSSÉ, *L'ecclesiologia di Matteo. Interpretazione di Mt 18,20* [Contributi di Teologia 6], Roma: Città Nuova 1987, pp. 25-26).

49. Schweizer ho creu així: «Matthäus ist außerordentlich interessiert am Leben der Brüderlichkeit in der Gemeinde» (*Matthäus*, p.114); cf. GUNDRY, *Matthew*, 9; SEGALLA, *Evangelo e Vangeli*, 92.

50. Luz subratlla aquesta opinió de Mateu: «Dies korrespondiert mit der "egalitären" mt Ekklesiologie» (*Matthäus 1/1*, 44).

51. Cf. GUNDRY, *Matthew*, 9.

sia de protagonisme i de prestigi dels seus seguidors (cf. Mt 20,20-28). L'exhortació de Mateu a la seva comunitat és moltes vegades il·luminada des d'aquesta perspectiva. L'evangelista no és insensible a aquesta actitud central del cristià, actitud que, per altra banda, esdevé fonamental en la comprensió del Messies sofredent.

Mateu troba l'únic fonament de la vida cristiana en la presència de Jesús ressuscitat enmig dels seus deixebles.⁵² Per això, cal que els membres d'aquesta comunitat tinguin l'experiència de la proximitat divina en Jesús, proximitat que no es limita al seu temps històric, sinó que és real «dia rere dia fins a la consumació del món» (Mt 28,20). La comunitat cristiana és vista com a formant part de la història de Jesús en tant que experimenta el ser-amb-nosaltres, motiu de la preciosa inclusió global de 1,23 i 28,20.⁵³ L'element cristològic no es pot separar de l'eclesiològic. Jesús és ara el signe de l'aliança que Déu ha fet amb el poble d'Israel, però el $\mu\epsilon\theta'$ $\eta\mu\acute{\omega}\nu$ o el $\mu\epsilon\theta'$ $\acute{\upsilon}\mu\acute{\omega}\nu$ dels versets de la inclusió citada no corresponen ja més al poble d'Israel com a tal, sinó a aquells que, vinguin d'on vinguin, creuen en Jesús.⁵⁴

La manera com la seva comunitat experimenta aquesta presència és clau en la preocupació pastoral de l'evangelista i a ella supeditarà tot el seu relat.⁵⁵ El testimoniatge d'aquesta presència és el motiu i el fonament de la missió dels germans, que compta també amb la força del Ressuscitat perquè augmenti el nombre dels deixebles, que s'han d'estendre per tot el món. Per a copsar el nucli de tot l'evangeli, doncs, és imprescindible aquesta presència de Jesús, la qual, no sols fa possible l'acceptació del martiri i la força de la missió, sinó que és el punt essencial on es fonamenta la comunió fraterna entre els deixebles.

Les dues dimensions de la comunitat, la missió, *ad extra*, i la vida eclesial, *ad intra*, són assumides per l'evangelista i íntimament relacionades l'una amb l'altra. Si la comunitat no viu la fraternitat que la presència de Jesús convoca, quin serà l'objecte de la seva predicació? Si la comunitat no obre de bat a bat les portes per a anunciar aquesta presència, quina serà la seva autenticitat? La importància de mantenir les dues realitats és nuclear en l'evangeli, com es mirarà de mostrar en l'anàlisi dels dos relats de la resurrecció.

52. En aquest sentit entenem la frase de Carter: «To “see” or “understand” God’s empire manifested in Jesus and in the alternative community Jesus forms is the decisive issue in this counternarrative» (*Matt - hew and the Margins*, 4).

53. Cf. H. FRANKEMÖLLE, *Jahwe-Bund und Kirche Christi. Studien zur Form- und Traditionsgeschichte des “Evangeliums” nach Matthäus* (NTA. Neue Folge 10), Münster: Aschendorff²1984 (1974), pp. 321-325; SEGALLA, *Evangelo e Vangelo*, 46.

54. Rossé nota com el trencament produït amb Israel no implica interrupció de l'aliança de Déu amb la humanitat (*L'ecclesiologia di Matteo*, 36).

55. Jacob ho explica així: «Jesus, the incarnate one, is central to the gospel as a whole. It speaks of divine presence: God present in the person of Jesus. Jesus ist “Immanuel”, God with us, the Son of God (1:23; 2:15)» («Discipleship», 106).

Capítol primer

APROXIMACIÓ HISTORICOCRÍTICA ALS TEXTOS

Abans d'interpretar les dues aparicions del Ressuscitat, narrades per Mateu (28,8-10;16-20), serà útil fer una ullada a la lectura que l'exegesi historicocrítica ha fet dels dos episodis. Tractant-se de textos corresponents a l'evangeli de Mateu, cal tenir en compte els relats paral·lels dels altres sinòptics, i, en aquest cas, també de l'evangeli de Joan, ja que només ell, a més de Mateu, narra un trobament del Ressuscitat amb dones. En la comparació cerquem, sobretot, de conèixer els matisos de l'evangeli de Mateu.

Seguidament, farem un repàs de les teories més rellevants sobre els orígens dels textos de Mateu, mirant d'esbrinar si són escrits redaccionals o bé si tenen al darrere una font o una tradició determinades. Tant Mt 28,8-10 com Mt 28,16-20 són, a primer cop d'ull, textos força originals, difícils de relacionar amb altres textos evangèlics. Pel que fa a l'aparició de Jesús a les dones, una tradició anterior només es podria trobar en un hipotètic final perdut de Marc o bé en Jn 20,14-18. No es coneix, en canvi, cap relat de l'aparició de Jesús als Onze a Galilea semblant al que narra Mateu.¹

L'últim punt d'aquest apartat tractarà el tema, sempre difícil, de la historicitat, recollint les opinions de diversos exegetes. No ens referirem al tema històric de la resurrecció en si mateixa, sinó al de les reaccions de les dones i dels deixebles que van protagonitzar l'aparició de Jesús ressuscitat.

---

1. L'altra aparició a Galilea es troba en Jn 21,1-14; tant l'estil com el contingut teològic d'aquesta, però, disten molt de la narrada per Mateu.

1. La relació de Mt 28,8-10.16-20 amb els seus paral·lels evangèlics

Mateu, igual que els altres evangelistes, reserva el final del seu llibre per als episodis relacionats amb la mort i resurrecció de Jesús. La resurrecció és anunciada per l'àngel del Senyor a unes dones (28,6), les quals han estat presents en el moment de la mort (27,55-56) i en el de la sepultura (27,61). D'aquesta manera Mateu uneix els esdeveniments que componen el querigma de la fe cristiana. L'evangelista no en té prou, però, amb l'anunci de la resurrecció, sinó que narra dues aparicions de Jesús ressuscitat: la primera a les mateixes dones esmentades (28,8-10), i la segona als onze deixebles (28,16-20), protagonistes indiscutibles al costat de Jesús en tot el llibre. Jesús s'apareix, doncs, a aquells que han viscut una relació positiva amb ell. Així, l'evangelista culmina el contrast permanent entre seguidors i adversaris de Jesús, aquests últims presents en el relat intermedi (28,11-15), però carents de trobament amb el Ressuscitat.

Una ràpida comparació amb els textos dels altres evangelis mostra que la presència d'almenys una dona, Maria Magdalena, com a primera receptora de l'anunci pasqual és un element comú en els quatre llibres.² L'aparició de Jesús als deixebles és present també en Lluc i en Joan. Però no es pot negar que, en general, les divergències dins les narracions són abundants. Tant les semblances com les diferències es mostraran en l'anàlisi següent.

1.1. *L'aparició de Jesús a les dones (Mt 28,8-10)*

Els tres evangelis sinòptics coincideixen a afirmar que unes dones que havien seguit Jesús des de Galilea són presents, tant en la seva mort com en la seva sepultura, i que el coneixement que elles tenen del sepulcre que contenia el cos mort de Jesús les capacita per a ser testimonis de la tomba buida.³ També Joan narra una aparició de Jesús a dones.

1.1.1. Relació amb Marc

És pràcticament de consens comú que el text original de l'evangeli de Marc acaba a 16,8, la qual cosa significa que l'evangelista no narra cap aparició de

---

2. Cf. R. ATWOOD, *Mary Magdalene in the New Testament Gospels and Early Tradition* (European University Studies, Series XXIII Theology 457), Bern: Peter Lang 1993, p. 125; G. T. MONTAGUE, *Companion God. A Cross-Cultural Commentary on the Gospel of Matthew*, New York – New Jersey: Paulist Press 1989, p. 323.

3. Cf. C. SETZER, «Excellent Women: Female Witness to the Resurrection», *JBL* 116 (1997) 259-272, p. 261.

Jesús ressuscitat.⁴ No és possible, doncs, fer cap comparació en aquest punt. Això ens obliga a fixar-nos en els textos anteriors, especialment en el canvi significatiu que suposa el relat de Mateu, precisament perquè conté el relat de l'aparició de Jesús a les dones.

El següent quadre sinòptic permet d'observar les semblances més significatives entre Mt 28,1-10 i Mc 16,1-8:

Mt 28,1-10	Mc 16,1-8
Ὁψέ δὲ σαββάτων (28,1)	διαγενομένου τοῦ σαββάτου (16,1)
Μαριὰμ ἢ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία (28,1)	Μαρία ἢ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἢ [τοῦ] Ἰακώβου καὶ Σαλώμη (16,1)
ἦλθεν (28,1)	ἔρχονται (16,2)
ἀπεκύλισεν τὸν λίθον (28,2)	ἀποκεκύλισται ὁ λίθος (16,4)
ἄγγελος [...] ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ. ἦν δὲ ἡ εἰδέα αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡς χιών (28,2-3)	εἶδον νεανίσκον καθήμενον ἐν τοῖς δεξιοῖς περιβεβλημένον στολὴν λευκὴν (16,5)
Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε (28,5)	Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρηνὸν τὸν ἐσταυρωμένον (16,6)
οὐκ ἔστιν ὧδε, ἠγέρθη (28,6)	ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε (16,6)
ἴδετε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο (28,6)	ἴδε ὁ τόπος ὅπου ἔθηκαν αὐτόν (16,6)
εἶπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ (28,7)	εἶπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ (16,7)
προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν (28,7)	προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν (16,7)
ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε (28,7)	ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε (16,7)
ἀπελθοῦσαι ταχὺ ἀπὸ τοῦ μνημείου (28,8)	ἐξελθοῦσαι ἔφυγον ἀπὸ τοῦ μνημείου (16,8)

Tots dos evangelistes subratllen que les dones van al sepulcre passat el diable, amb la qual cosa donen una imatge de dones piadoses, complidores de la Llei, que guarden el repòs sabàtic. Malgrat que ni el nombre ni el nom de les

4. Schackenburg, entre altres, afirma que Mc 16,9-20 no es troba en els manuscrits més antics i que molts Pares de l'Església desconeixen el text (R. SCHNACKENBURG, *Das Evangelium nach Markus*, II [Geistliche Schriftlesung 2/2], Düsseldorf: Patmos 1971, p. 328); també ho diu Pesch, opinant que Mateu i Lluc no van llegir aquest final de Marc (R. PESCH, *Das Markusevangelium*, II [HThKNT II/2], Freiburg et al.: Herder 1977, p. 544); la tesi doctoral presentada per Hug ho mostra a bastament (J. HUG, *La finale de l'évangile de Marc. Mc 16,9-20* [Études Bibliques], Paris: Gabalda 1978).

dones no coincideixin del tot, tots dos evangelistes volen remarcar que aquestes dones havien aparegut ja a l'escena de la creu i de la sepultura (Mt 27,56 i Mt 27,61; Mc 15,40 i Mc 15,47). Les dones poden veure com la pedra que tancava el sepulcre ha estat apartada i l'entrada ha quedat lliure. Les dones són testimonis de la visió d'un personatge (un àngel segons l'evangeli de Mateu i un jove segons l'evangeli de Marc) que duu un vestit blanc i que es presenta assegut.

L'àngel coneix la intenció de les dones: cerquen Jesús, el crucificat. L'anunci de la resurrecció és idèntic en tots dos evangelis: «no és aquí, ha ressuscitat»; malgrat que l'ordre de les frases sigui invers, els dos evangelistes remarquen el testimoni de les dones, les quals poden veure que s'ha produït un canvi des de l'última vegada que han vist el mateix sepulcre, que llavors contenia encara el cos mort de Jesús. L'àngel dóna l'explicació de la desaparició del cos, com remarca la continuació de la frase, i convida les dones a mirar «el lloc on havia estat posat». L'encàrrec que l'àngel transfereix a les dones té com a finalitat que elles parlin i que en siguin destinataris els deixebles de Jesús. Els deixebles han de saber que Jesús els precedeix a Galilea i que allà el podran veure. Finalment, les dones s'allunyen del sepulcre.

Es pot dir, doncs, que els textos de Mateu i de Marc segueixen un mateix esquema essencial, amb molts punts de contacte.⁵ Però no són poques tampoc les divergències.⁶ A continuació en mostrem les més importants:

---

5. Cf. A. DESCAMPS, «La structure des récits évangéliques de la résurrection», *Bib* 40 (1959) 726-741, p. 728.

6. Luz, malgrat que veu també molta proximitat entre els dos evangelis, opina així: «Allerdings ist die Nähe zwischen Mt 28,1-8 und Mk 16,1-8 sehr unterschiedlich» (*Matthäus 1/4*, 397).

Mt 28,1-10	Mc 16,1-8
θεωρῆσαι τὸν τάφον (28,1)	ἠγόρασαν ἀρώματα ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν αὐτόν (16,1)
σεισμὸς ἐγένετο μέγας (28,2)	
ἄγγελος γὰρ κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ (28,2)	
ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσείσθησαν οἱ τηροῦντες καὶ ἐγενήθησαν ὡς νεκροί (28,4)	
Μὴ φοβείσθε ὑμεῖς (28,5)	Μὴ ἐκθαμβείσθε (16,6)
ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν (28,7)	ὅτι Προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν (16,7)
ἰδοὺ εἶπον ὑμῖν (28,7)	καθὼς εἶπεν ὑμῖν (16,7)
μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης (28,8)	εἶχεν γὰρ αὐτὰς τρόμος καὶ ἔκστασις (16,8)
ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ (28,8)	καὶ οὐδεὶς οὐδὲν εἶπαν· ἐφοβοῦντο γάρ (16,8)
καὶ ἰδοὺ Ἰησοῦς ὑπήντησεν αὐταῖς λέγων, Χαίρετε. αἱ δὲ προσελθοῦσαι ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ. τότε λέγει αὐταῖς ὁ Ἰησοῦς, Μὴ φοβείσθε· ὑπάγετε ἀπαγγείλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, κάκει με ὄψονται (28,9-10)	

Mateu no especifica que les dones vagin a ungir el cos de Jesús ni que es preguntin per la pedra sepulcral, sinó que van simplement a veure el sepulcre. Tant el terratrèmol, com la baixada espectacular de l'àngel del Senyor, com la presència dels guardes, constitueixen elements propis de Mateu, que responen als seus interessos redaccionals.

Segons Mateu, l'ordre que l'àngel adreça a les dones, de deixar enrere la por, té per finalitat contrastar la seva por amb la dels guardes, els quals, a causa d'aquesta, han quedat com morts. Marc no fa servir el verb φοβέομαι fins al verset final (16,8), on serveix per a indicar el motiu del silenci de les dones. El contingut del missatge que les dones han de portar als deixebles, en Marc va clarament adreçat a l'anada a Galilea, mentre que en Mateu, sense anul·lar aquesta referència, se centra en l'anunci de la resurrecció. Pel que fa a les últimes paraules de l'àngel, Marc posa en relleu el pre-avis fet per Jesús de la seva resurrecció i anada a Galilea; Mateu, en canvi, remarca que és l'àngel qui ha parlat, com a anunciador de la bona notícia.

S'arriba ara, amb el v. 8 dels dos evangelis, al punt culminant de la comparació pel que fa a aquest treball, ja que Mt 28,8 pertany ja al relat mateu de l'aparició de Jesús a les dones. En Marc, les dones se'n van del sepulcre i romanen en silenci a causa de la por. En el text de Mateu, les dones també tenen por, però aquesta ha de compartir protagonisme amb la gran alegria que experimenten. Aquesta barreja de sentiments, que és característica de Mateu pel que fa al tema del discipulatge,⁷ provoca una partença del sepulcre, no per fugir, sinó a fi d'anunciar als deixebles l'encàrrec que l'àngel els ha donat. Aquest és el nucli central i més significatiu de la diferenciació entre els dos evangelistes.⁸

Aquesta divergència afecta el rol de les dones, ja que és en l'anunci o en el silenci on es produeix.⁹ Curiosament, aquest relleu femení apareix en l'evangeli que hi semblava més indiferent, el de Mateu, mentre que no apareix en el de Marc, el qual ha mostrat una concepció positiva de les dones com a deixebles al llarg del seu relat. És precisament en el capítol de la resurrecció on es produeix el canvi: Marc deixa les dones en un estat de por i de paràlisi, per motius que ara no es poden analitzar,¹⁰ mentre que Mateu no tan sols suavitza la reacció femenina sinó que mostra les dones com a obedients a l'àngel i primeres receptors de l'aparició del Ressuscitat.¹¹

En l'evangeli de Mateu, les dones, anant a portar l'anunci als deixebles, exerciran el mateix rol anunciador que l'àngel ha representat per a elles. Sembla, doncs, que les dones prenen un relleu especial en l'obra de Mateu.¹² L'evangelista les presenta com a fidels complidores de l'encàrrec angèlic.¹³ Mateu no dóna la primàcia a la por, sinó al rol positiu que les dones juguen en el relat de la resurrecció,¹⁴ aspecte que sembla actuar com a introducció de l'aparició de Jesús ressuscitat a les dones, que Marc no narra.¹⁵

7. Cf. LUZ, *Matthäus 1/4*, 406.

8. Cf. GNILKA, *Matthäus*, 492.

9. Cf. A. B. LUTER, «Women disciples and the great Commission», *TrinJ* 16 (1995) 171-185, p. 177.

10. Cf. X. ALEGRE, *Un silenci eloqüent: o la paradoxa del final de Marc* (Lliçà inaugural del curs acadèmic 1984-1985), Barcelona: Facultat de Teologia de Barcelona 1984.

11. Cf. SETZER, «Excellent Women», 266-267.

12. Cf. A. PUIG i TÀRRECH, «Les dones en els relats sinòptics de la resurrecció», *ButABC*Sup 7 (1994) 87-103, p. 94.

13. Cf. WITHERINGTON, *Women in the Earliest Churches*, 172; E. M. WAINWRIGHT, *Towards a Feminist Critical Reading of the Gospel according to Matthew* (BZNW 60), Berlin: Walter de Gruyter 1991, p. 309.

14. Aquesta és l'opinió de De Boer quan afirma: «Matteo pone al centro la fede» (E. DE BOER, *Maria Maddalena. Oltre il mito* [Piccola biblioteca teologica 51], Torino: Claudiana 2000 [= *Maria Magdalena: De mithe voorbij*, Zoetermeer: Uitgeverij Meinema 1996], p. 62).

15. Cf. SETZER, «Excellent Women», 263.

Si les diferències han començat ja dins Mt 28,1-8, són més evidents en la resta del capítol, que no té cap text paral·lel en Marc.¹⁶ L'escrit de Mateu és original respecte al de Marc en dues tradicions, la dels guardes i els grans sacerdots (28,11-15) —que no té paral·lel en cap altre evangeli—, i la de les aparicions de Jesús: una a les dones (28,9-10) i una altra als Onze a Galilea (28,16-20).

Pel que fa a l'aparició a les dones, el canvi és significatiu. Aquestes són protagonistes del trobament amb Jesús ressuscitat¹⁷ i dipositàries d'una missió donada directament per ell. En comparació amb Marc, es pot dir que a Mateu li interessa molt més el rol testimonial de les dones i la relació d'elles amb el Ressuscitat.¹⁸ Per a Mateu no n'hi ha prou amb el missatge angèlic; cal el trobament personal amb el Senyor. Aquest trobament inclou una missió que tant les dones com els Onze hauran de complir.¹⁹ Aquesta missió inclou, en el cas de les dones, un component altament eclesiològic, visible en l'encàrrec donat per Jesús d'anar als seus germans.²⁰

1.1.2. Relació amb Lluc²¹

En l'evangeli de Lluc també són les dones qui es dirigeixen de bon matí, passant el dissabte, al sepulcre de Jesús (Lc 24,1). En arribar, troben la pedra de l'entrada enretirada (Lc 24,2) i, per iniciativa pròpia, entren a la cambra sepulcral, acció que Lluc utilitza per a afirmar que el cos de Jesús no hi era (Lc 24,3). Es plantegen què pot haver passat, quan apareixen dos homes de caràcter celestial que els proporcionen l'explicació: Jesús ha ressuscitat (Lc 24,4-7). Elles mateixes recorden les paraules de Jesús (Lc 24,8) i se'n van a anunciar tot el que han vist i sentit (Lc 24,9).

Es pot dir que, a grans trets, el fil narratiu dels textos de Mateu i de Lluc és el mateix: anada al sepulcre; pedra apartada del sepulcre; visió d'ésser/s amb ves-

16. Schmid ho afirma: «Mit V. 9f beginnt das Sondergut des Matthäus in der Auferstehungsgeschichte» (J. SCHMID, *Das Evangelium nach Matthäus* [Regensburger Neues Testament 1], Regensburg: Friedrich Pustet 51965 [1956], p. 380).

17. Sabugal remarca aquest aspecte positiu de Mateu: «Mateu es el primer evangelista, que nos informa sobre la aparición del Resucitado a las mujeres. Ese es su mérito» (S. SABUGAL, «La mateana tradición histórica sobre las apariciones del Resucitado [Mt 28,9-10.16-20]», *EstA* 29 [1994] 217-242, p. 219).

18. Cf. R. S. KRAEMER – M. R. D'ANGELO, *Women and Christian Origins*, New York – Oxford: Oxford University Press 1999, p. 174.

19. Per a Wainwright, Mateu complementa el relat de Marc amb la tradició comunitària de l'aparició de Jesús a les dones i la missió donada a elles, que fa de contrast amb els dirigents jueus i els deixebles masculins (*Towards a Feminist Critical Reading*, 315).

20. Cf. G. LÜDEMANN, *Die Auferstehung Jesu. Historie, Erfahrung, Theologie*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 1994, p. 164; E. L. BODE, *The first Easter Morning. The Gospel Accounts of the Women's visit to the Tomb of Jesus* (AnBib 45), Roma: Biblical Institute 1970, p. 57.

21. Per a una comparació més completa, cf. LUZ, *Matthäus 1/4*, 399-400.

tit/s resplendent/s; anunci de la resurrecció de Jesús; partença vers l'anunci als altres. La narració de Lluc, però, s'interessa més per la reacció de les dones que no pas la de Mateu. Lluc presenta unes dones més independents, que s'interroguen, que coneixen allò que Jesús va dir, que saben el que han de fer sense necessitat que ningú els ho mani. En Mateu, en canvi, les dones apareixen més passives davant els elements sobrenaturals. També les paraules provinents dels éssers celestials són força diferents, malgrat que les paraules centrals continuen essent: οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλὰ ἠγέρθη (Lc 24,6; cf. Mt 28,6). Segons Lluc, els homes celestials no encomanen res a les dones, sinó que es limiten a donar-los la informació necessària perquè relacionin el fet de no trobar Jesús al sepulcre amb l'anunci de la resurrecció que el mateix Senyor va fer-los. La partença vers els altres és l'episodi que caldrà comparar més en detall, ja que afecta Mt 28,8 i, per tant, el relat de l'aparició de Jesús a les dones.

Mt 28,8	Lc 24,9
Καὶ ἀπελθοῦσαι ταχὺ ἀπὸ τοῦ μνημείου	Καὶ ὑποστρέψασαι ἀπὸ τοῦ μνημείου
μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης	
ἔδραμον ἀπαγγέλλαι	ἀπήγγειλαν ταῦτα πάντα
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ	τοῖς ἕνδεκα καὶ πᾶσιν τοῖς λοιποῖς

Les semblances afecten sobretot el rol femení. Els dos evangelis mostren les dones com a anunciadores, ja que s'allunyen del sepulcre per anar a anunciar el que han sentit de part de l'ésser o éssers celestials; el verb ἀπαγγέλλω, usat en els dos casos, ho posa en relleu. També tots dos evangelistes coincideixen en el fet que els deixebles s'interessen pel que han dit les dones, encara que Lluc ho explicita i Mateu només ho deixa entreveure, i van al lloc de la comprovació: Jerusalem, segons Lluc; Galilea, segons Mateu.

Però hi ha també divergències significatives. En l'evangeli de Lluc les dones no han rebut cap ordre i, per tant, apareixen amb iniciativa pròpia quan van a explicar-ho als altres. En canvi, Mateu presenta unes dones que tenen com a característica l'obediència a l'encàrrec angèlic: la repetició de l'adverbi ταχύ (Mt 28,7.8) ho posa encara més de manifest. Per altra banda, malgrat que s'especifica la intenció d'elles d'anar a anunciar, Mateu no relata, ni en aquest ni en cap altre verset, la seva realització. En Lluc, en canvi, queda clar que l'anunci és portat a terme. Precisament, en relatar la realització de l'anunci, Lluc esmenta la incredulitat dels deixebles respecte a aquest missatge (24,11), tema que no menciona Mateu. Finalment, els destinataris de l'anunci no són anomenats de la mateixa manera. En l'evangeli de Mateu aquests són els deixebles, element cons-